

A csíksomlyói ferences nyomda és könyvkötő műhely

Az 15. század első felében alapított obszerváns ferences kolostor a protestáns fejedelmek idején is folyamatosan szolgálta a környék katolikusnak megmaradt székely lakosságát. Erejükből a havasokon túli területeken való missziós tevékenységre is futotta. A rendházban jelentős könyvtárat gyűjtöttek össze, ennek anyaga részben máig megmaradt.

Nyomdájukat Kájoni János alapította Modestus a Roma segítségével, és már 1676-ban több kiadvány látott napvilágot. 1726-ig – ekkor alapították Kolozsvárt a jezsuita nyomdát – az egyetlen erdélyi katolikus officina volt ez. Az alapítást követően rögtön irodalomtörténeti értékkel jelentkeztek, Kájoni János énekeskönyvével (*Cantionale catholicum*, RMK I 1188), amelyet azután többször újra kellett nyomni (1719, 1805, 1806). 14 kiadvány hagyta el a sajtót a 17. században, 80 körüli a 18. századiak száma. A nyomdát 1910-ben szállították Kolozsvárra, ahol 1906-tól működött egy ferences officina. A katolikus lakosság napi vallásgyakorlatának segítése mellett iskolai könyveket és a papoknak népszerű teológiai munkákat adtak ki. Az 1848–49-es szabadságharc alatt *Hadi Lapot* is kinyomtattak, amiért komoly büntetést kellett fizetniük. A nyomda felszereltségében mindig tudta követni a többi erdélyi és magyarországi műhely színvonalát, ezért a vallásos grafika kutatói is találnak témát a csíksomlyói könyvek tanulmányozásakor. A csíksomlyói búcsú az ájtatos kisgrafika kiadását különösen jövedelmezővé tette. A ferencesek megbecsülték nyomdájukat, 1778-tól külön épületben helyezték el, amelyet a felszerelés elszállítása után, 1924-ben lebontottak.

A könyvkiadás előtt kezdődött a könyvkötés Csíksomlyón. A műhelyből már az 1640-es évekből maradt fenn emlék, de persze a nyomda megalapítása után főként a kiadói kötésekre koncentráltak. A papírkötések mellett félbőr és egész bőr kötések is készültek.

A csíksomlyói könyves kultúra fáradhatatlan kutatója, Muckenhaupt Erzsébet, számos tanulmányban és könyvben számolt már be a fennmaradt könyvekről, a nyomdára, a könyvkötő műhelyre, illetve a könyvtárra vonatkozó levéltári forrásokról. Már 1980-ban felmért a Hargita megyei gyűjtemények Csíksomlyón készült anyagát, és amennyire a korszak művelődéspolitikája engedte, kisebb kiállításokat is rendezett a csíkszeredai múzeumban. Ő azonosította az államosítás elől befalazott könyveket, és adott számot róluk a szakmai közönségnek (*A csíksomlyói ferences könyvtár kincsei. Könyvleletek 1980–1985*. Budapest-Kolozsvár, 1999). 2000-ben Biblia-kiállítást rendezett, katalógussal kísérve munkáját (*Bibliák a Székelyföldön [XIV–XVII. Század]*. Kiállítás a Csíki Székely Múzeumban. Csíkszereda, 2000). A nyomda és a könyvkötő műhely emlékeit először 2001-ben formálta kiállítássá (*A csíksomlyói ferences nyomda és könyvkötő műhely 1676–2001*. Emlékkiállítás a Csíki Székely Múzeumban. Csíkszereda, 2001), most ezt az anyagot bővítette, és újabb installációval állította ki.

A mostani kiállítás hat nagyobb egységből áll (és a katalógus is ezt a szerkezetet követi). Kájoni János, az alapító külön részt kapott, amely egyben rá és a nyomdára vonatkozó ikonográfiai számbavétel. Szerencsés módon korabeli festmény is maradt fenn róla. Fennmaradt Kájoni saját használatú *Vulgatája* is (Köln, 1647-es kiadás). A 14 ismert 17. századi kiadványból 12, a 18–19. századiak közül 83 kerül bemutatásra, utóbbiak témájuk szerint

elrendezve: tankönyvek, ferences szerzők munkái, énekes-, imádságos- és liturgikus könyvek, búcsús nyomtatványok, vallásos társulati kiadványok, vitairatok, jogi művek, egyéb kiadványok (például *Játékszíni zsebkönyv*, 1841). Ezután 7 fennmaradt rézmetszet-lemez következik, majd a könyvkötések bemutatása. Külön megjegyeznénk, hogy Muckenhaupt egyike a sajnálatosan kevés könyvkötés-történeti szakembernek, így a kötések, illetve a könyvkötő eszközök leírása (25 tételben) kis somlyói könyvkötés-történet is egyben. A hatodik kiállítási egység különleges, hiszen úgy a nyomda, mint a könyvkötő műhely naplói is fennmaradtak számmunkra, 1698-tól 1754-ig a rendház számadáskönyveiben és leltáraiban, ettől kezdődően önállóan.

Glósz Miksa, Boros Fortunát, Pap Leonárd, Domokos Pál Péter és Dankanits Ádám után a csíksomlyói és a székelyföldi könyves ügyek – nyomda, könyvkötés, könyvtárak, olvasás – története értő kezekben nyugszik. Muckenhaupt Erzsébet személye még hosszú ideig garancia az anyagértő kezelésére, megszólaltatására, és reméljük, lesznek fiatalabb követői, akik az anyag tartalmi, ikonográfiai, egyháztörténeti megközelítésében az ő tanácsait követve elindulhatnak pályájukon.

Muckenhaupt Erzsébet (2007, szerk.): *A csíksomlyói ferences nyomda és könyvkötő műhely*. Kiállítási katalógus. Csíki Székely Múzeum, Csíkszereda.

Monok István

Eszterházy Károly Főiskola,
Médiainformatikai Intézet, Informatika Tanszék

Szövegek közéről; nyelvtanulás: képzés és képzetek; kutatásmódszertan a gyakorlatban: WoPaLP 3

Dióhéjban, címszavakban ezek a témák fémjelzik a Working Papers in Language Pedagogy (WoPaLP) legújabb, 2009 végén megjelent számát. A WoPaLP – az ELTE Angol-Amerikai Intézetének angol nyelvű, lektorált tudományos folyóirata – 2007-ben indult az ELTE Nyelvpedagógia PhD Program keretében, s azóta immár harmadszor jelenik meg. Az eredetileg elsősorban a program résztvevői számára publikálási lehetőséget biztosító on-line kiadvány (<http://langped.elte.hu/Wopalpindex.htm>) mára szélesebb körben is ismert és elismert, vonzó publikálási fórummá vált.

Az első két szám után a Károly Krisztina és Holló Dorottya által szerkesztett folyóirat ismét szakmailag magas színvonalú, tematikai és módszertani szempontból változatos tanulmányokat kínál a nyelvpedagógia és az alkalmazott nyelvészet iránt érdeklődőknek. A hat cikket tartalmazó kötet hat különböző típusú kutatási területre vezeti az olvasót. Az első három a szövegelemzés módszereit alkal-

mazva vizsgál különböző típusú szövegeket: írott regisztereket, eredeti és fordított szövegeket, beszélt nyelvi interakciót. Két tanulmány fókuszában a nyelvtanulók állnak, egy újfajta tanítási-tanulási formához való viszonyulásuk, illetve a nyelvtanuláshoz fűződő képzetek tükrében. Az utolsó írás pedig kutatás-módszertani kérdéseket vet fel egy konkrét kutatás tapasztalatainak, tanulságainak fényében. A *WoPaLP* 3.